

Kuntaliiton hallituksen terveiset budjettiriiheen 7.-8.9.2021

Kuntien edellytyksiä rahoittaa palvelut, edistää työllisyyttä ja torjua ilmastonmuutosta vahvistettava pitkäjänteisesti

Kuntien uudet valtuustot ovat aloittelemassa kauttaan poikkeuksellisen suuren epävarmuuden keskellä. Korona vaikutuksineen ei ole ohi, eivätkä myöskään kuntatalouden rakenteelliset ongelmat. Edessä on myös valmistautuminen suuren sote-uudistuksen nopeaan toimeenpanoon. Valtion kuntapolitiikan vakaus ja ennakoitavuus sekä sitoumuksista kiinni pitäminen ovat nyt erityisen tärkeitä.

Budjettiriihen päätöksiin on vahvistettava kuntien edellytyksiä luoda taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävää tulevaisuutta. Myöskään ilmastotavoitteita ei saavuteta ilman kuntien kasvavaa panosta.

Vaikka kansantalous ja verotulot kasvavat juuri nyt nopeasti, kuntatalouden näkymää jo vuodelle 2022 haastavat hidastuva talouskasvu, väistyvät koronatuot, valtionosuusrahoitukseen kohdistuvat leikkaukset, laajenevat julkisen sektorin tehtävät sekä paheneva työvoimapula.

Toimenpiteet talouskasvun edellytysten vahvistamiseksi, investointien vauhdittamiseksi sekä työllisyyden lisäämiseksi ovat ensiarvoisen tärkeitä myös kuntatalouden kestävyden kannalta. Kunnilla on merkittävä rooli elinvoiman luomisessa yhdessä yritysten ja oppilaitosten kanssa. Tämä edellyttää muun muassa alueellisten ekosysteemien vahvistamista ja ketteryyttä kansallisen ja eurooppalaisen rahoituksen hyödyntämiseksi sekä kumppanuuksien rakentamiseksi.

Kuntaliiton keskeisimmät terveiset budjettiriiheen ovat:

Kuntien valtionosuusrahoituksen tason on seurattava kustannusten ja tehtävien muutoksia täysimääräisesti. Kuntaliitto ei hyväksy kaavailtuja ehdotuksia jättää kustannustenjaon tarkistus tekemättä ja muuttaa työajan pidentymisen vuoksi aikanaan tehty kiky-leikkaus valtionosuuksiin pysyväksi. Vaikka valtionosuuksia myös ollaan lisäämässä, yhdessä nämä uhkaavat

tehdä nettomääräisesti noin 500 miljoonan euron loven kuntapalvelujen perusrahoitukseen.

Kuntien rahoitustilannetta tiukentaa myös se, että koronan, hoitovelan ja sote-muutokseen valmistautumisen keskellä vuodelle 2022 ollaan esittämässä monia uusia velvoitteita, joiden rahoitus ei ole lupauksen mukaisesti riittävää ja jotka vievät työvoimaresursseja muulta työltä. Myös monet ict-investointeja vaativat lainsäädäntöhankkeet eivät ole tuomassa oletettuja säästöjä kunnan talouteen. Sote-uudistuksen toimeenpanoon liittyvät mitattavat kuntien muutuskustannukset on arvioitava ja korvattava kunnille täysimääräisesti.

Välittömät koronasta aiheutuvat kustannukset, muun muassa testauksiin, rokottamiseen ja jäljitykseen, tulee korvata kokonaisuudessaan kunnille ja sairaanhoitopiireille lupauksen mukaisesti. Korvaustasosta ei tule vähentää sellaisia valtionosuuseriä, jotka on myönnetty muihin lakisääteisiin tehtäviin. Koronakompensatioihin liittyviä avustusohjelmia on jatkettava myös vuonna 2022.

Joukkoliikenteen tilanne on osoittautunut matkustajamäärien elpymisen suhteen haastavammaksi kuin ennakkoon odotettiin. Joukkoliikenteen lipputulomenetysten kompensointiin tarvitaan kuntarahoituksen ohella valtion täsmätukea myös vuonna 2022. Näin voidaan turvata joukkoliikennejärjestelmän tulevaisuutta ja edistää ilmastokestävää liikkumista.

Peruspalvelujen valtionosuuden lisäksi ammatillisen ja lukiokoulutuksen ylläpitäjärahoitusta on leikattu merkittävästi viime vuosien aikana. Työvoimavulan ja kansalaisten syrjäytymisen asettamiin haasteisiin vastaamiseksi lukiokoulutuksen yksikköhintarahoitukseen ja ammatillisen koulutuksen perusrahoitukseen tulee tehdä pysyvä korotus. Riittävän rahoituksen merkitys korostuu oppivelvollisuuden laajentumisen myötä. Nykyisellään pysyviä velvoitteita rahoitetaan määräaikaisella rahoituksella, mikä on ongelmallista kuntien ja koulutuksen järjestäjien kannalta

Liikennehankkeiden riittävä rahoitustaso on turvattava eikä valtion omistaman infrastruktuurin rahoitusvastuuta saa siirtää ns. yhteisrahoitusmallin varjolla kunnille. Kuntaliitto edellyttää, että neuvottelut valtion ja kuntien kesken yhteisrahoituksen periaatteista käynnistetään pikaisesti.

Koronakriisistä elpymisessä on keskityttävä tukiin ja investointeihin, joilla viedään eteenpäin energiamurrosta, ilmastotoimia, saavutettavuutta ja digitalisaatiota edistäviä investointeja. Kunnille osoitettu öljylämmityksestä luopumisen tuki on tarpeellinen, mutta suuruudeltaan riittämätön. Valmistelussa olevaan kansalliseen ilmastomuutoksen sopeutumissuunnitelmaan

on sisällytettävä myös infrastruktuuri-investointituki. Budjettiriihessä on tärkeää saada aikaan päätökset fossiilittoman liikenteen tiekartan ensimmäisen vaiheen toteutuksesta ja rahoituksesta. Kuntaliitto edellyttää, että kuntiin kohdistuvat kansalliset ja EU-tasoiset vihreän siirtymän uudet velvoitteet ovat vaikuttavia ja että niissä noudatetaan rahoitusperiaatetta.

Osaavan työvoiman saatavuuden ennakoidaan olevan yksi keskeisimpiä menestymiseen vaikuttavia tekijöitä tulevina vuosina. Yritysten ohella huomiota tulee kiinnittää myös kuntasektorin moninaisiin työvoimatarpeisiin. Työvoiman saatavuuden turvaaminen vaatii eri sektorit mukaan ottavaa laajaa ohjelmaa, jonka laatimiseen on sitouduttava budjettiriihen päätöksiin.

On tärkeää, että erityisesti työvoimapula-alojen muunto- ja pätevöitymiskoulutustarjontaa vahvistetaan. Kotouttamispalveluihin, moniammatillisiin osaamiskeskukseen, ohjaus- ja neuvontapalveluihin sekä kansainvälistä suojelua saavien ja työperusteisten maahanmuuttajien palvelujen järjestämiseen on osoitettava kunnille riittävät resurssit. Kohtaanto-ongelmaa voidaan helpottaa myös uudistamalla ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmää siten, että ammatillisessa koulutuksessa voidaan järjestää myös työllistävyyttä edistäviä, tutkinnon osia pienempiä koulutuksia kannattavasti.

Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin toteuttaminen mahdollistaa kunnissa laajan keinovalikoiman hyödyntämisen työllisyyden edistämiseksi. Toimintaan varatut resurssit eivät kuitenkaan ole riittäviä mallin laadukkaaseen toteutukseen. Lisäksi palveluprosesseja esitetään ohjattavaksi liian tiukasti lainsäädännöllä. Yksityiskohtaisen sääntelyn sijaan tulisi panostaa työttömien yksilölliseen palveluun. TE-palveluiden siirto tulee toteuttaa siten, että kunnilla on aidot välineet yhteensovittaa elinkeino-, työllisyys- ja koulutuspolitiikan mukaiset toimenpiteet alueen elinvoiman vahvistamiseksi.

Kuntaliitto muistuttaa, että kuntia koskeva lainsäädäntö on kaikin puolin valmisteltava yhdessä kuntien kanssa.